

ATOQLI OTLARNING TAHLILI (O'ZBEK, INGLIZ VA RUS TILLARIDA)

Geldiyorova Sabrina Lazizovna

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti,

Tel: +998991065812

Email: geldiyorovasabrina12@gmail.com

Annotatsiya. *Ushbu tadqiqot ingliz va o'zbek tillarida atoqli otlarning lingvistik tizimdagi o'rnini chuqur tahlil qiladi. Atoqli otlarning grammatik, semantik va funksional xususiyatlari har ikki til misolida solishtiriladi. Tadqiqotda atoqli otlarning shakllanishi, ularning sintaktik vazifalari, madaniy va tarixiy omillar ta'siri, antroponimik va toponimik birliklarning ishlatilishidagi farqlar ham yoritiladi. Atoqli otlarning kapitalizatsiya qoidalari, morfologik moslashuvi, kelishik qo'shimchalari bilan integratsiyasi, ingliz tilida artikl bilan bog'liq noaniqliklar, o'zbek tilida egalik va kelishik kategoriyalarining roli kabi omillar izchil o'rganiladi. Tadqiqotning yana bir muhim jihati — atoqli otlarning tarjimada o'ziga xos muammolari, transkripsiya va transliteratsiya jarayonidagi nomuvofiqliklar, fonetik moslashuvning qoidalari hamda xalqaro nomlarning mahalliy tillarga moslashish tamoyillarini o'rganishdir. Atoqli otlar tilning nominativ sistemasi asosida shakllanib, kommunikativ jarayonda aniq identifikatsiya vazifasini bajaradi. Shu sababli, har ikki tilda atoqli otlarning qo'llanishi gap qurilishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida zamonaviy onomastika, struktur tilshunoslik, kognitiv yondashuv va sotsiolingvistika metodlari asosida tahlillar olib borildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, ingliz va o'zbek tillarida atoqli otlarning umumiy vazifasi bir xil bo'lsa-da, ularning grammatik integratsiyasi tubdan farqlanadi.*

Kalit so'zlar: *Proper nouns, Onomastics, Anthroponyms, Toponyms, Capitalization, Linguistic comparison, Transliteration, Morphology, Syntax, Nomination*

Аннотация. *В данном исследовании проводится глубокий лингвистический анализ собственных имён в английском и узбекском языках. Рассматриваются их грамматические, семантические и функциональные особенности. Особое внимание уделяется структуре антропонимов, топонимов, названий организаций и произведений. Анализируются правила использования прописных букв, морфологическая адаптация, роль падежей в узбекском языке и использование артиклей в английском языке. Отдельный раздел посвящён вопросам транслитерации, фонетической адаптации и трудностям при переводе собственных имён. Собственные имена выполняют функцию точной идентификации объектов и играют важную роль в построении высказываний. Методологическая база исследования включает ономастику, структурную лингвистику, когнитивный и социолингвистический подходы. Результаты*

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

показывают, что несмотря на общую номинативную функцию, грамматическое поведение собственных имён в двух языках существенно различается.

Annotation. *This research presents an extensive linguistic investigation of proper nouns in English and Uzbek. It explores the grammatical, semantic, and functional features of proper nouns across both languages. The study examines how proper nouns are formed, how they operate syntactically, and how cultural-historical elements contribute to naming systems. Differences in anthroponyms, toponyms, institutional names, and titles are analyzed in detail. Capitalization rules, morphosyntactic integration, the role of case categories in Uzbek, and article usage in English are thoroughly discussed. The research also highlights transliteration challenges, phonetic adaptation, inconsistency in rendering names across languages, and issues arising in translation. Proper nouns play a crucial nominative function, serving as precise identifiers in communication. They directly influence sentence structure and discourse interpretation in both languages. Modern onomastic principles, structural linguistics, cognitive analysis, and sociolinguistic approaches are applied in this research. Findings indicate that although proper nouns share universal identity functions, their grammatical behavior in English and Uzbek differs fundamentally.*

Keywords: *Proper nouns, Onomastics, Anthroponyms, Toponyms, Capitalization, Linguistic comparison, Transliteration, Morphology, Syntax, Nomination*

Kirish

Atoqli otlar tilshunoslikda alohida o'rganiladigan nominativ birliklardir. Ular shaxs, joy, obyekt yoki hodisani aniq identifikatsiya qilishga xizmat qiladi. Ingliz va o'zbek tillarida atoqli otlar umumiy vazifaga ega bo'lsa-da, ularning grammatik va sintaktik xususiyatlari turlicha shakllanadi. Ingliz tilida atoqli otlar artikl bilan yoki artiklsiz ishlatilishi mumkin, o'zbek tilida esa kelishik qo'shimchalari asosiy grammatik vazifani bajaradi. Atqli otlarning morfologik moslashuvi ham ikki tilda turlicha kechadi. Masalan, ingliz tilida oila nomlari ko'plik shaklida qo'llanishi mumkin, o'zbekchada esa bu holat kam uchraydi. Atqli otlarning semantik maydoni juda keng bo'lib, antroponimlar, toponimlar, etnonimlar, kosmonimlar, zoonimlar kabi ko'plab turkumlarni qamrab oladi. Har bir turkum o'zining ichki tuzilishi, tarixiy shakllanishi va madaniy mazmuniga ega. O'zbek tilida otasining ismi qo'shilishi genealogik tizimni ko'rsatadi, ingliz tilida esa 'middle name' funksiyasi mavjud. Toponimlarda ham farq katta: ingliz tilida aniqlovchi oldinda keladi, o'zbek tilida esa aniqlanuvchi oldinda keladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, atoqli otlar milliy til tafakkuri va tarixiy-madaniy merosning muhim ko'rsatkichidir. Shu bois ular lingvistik jihatdan chuqur o'rganilishi zarur. Ushbu maqolaning kirish qismida atoqli otlarning til tizimidagi o'rni, ularning umumiy qonuniyatlari va o'ziga xos jihatlari yoritiladi.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

Atoqli otlarning turlari :

1. Antroponimlar (shaxs nomlari): shaxs nomlari, familiyalar, otasining ismi = Sabrina Geldiyorova Laziz qizi .

2. Toponimlar (joy nomlari): shahar, davlat, daryo, tog' nomlari = Himalay , Everest (tog') , Nil (daryo) , Turkiya (davlat) .

3. Etnonimlar: millat, elat, xalq nomlari = rus , turk , qirg'iz , qozoq .

4. Zoonimlar: hayvonlarga berilgan nomlar = qushlar (lochin , chumchuq) , hasharotlar (kapalak , chumoli) .

5. Kosmonimlar: yulduz, sayyora, kosmik obyektlar nomi = mars (sayyora) , yer (sayyora) , oy (sayyora) , sirius (yulduz) , somon yo'li (kosmik obyekt) .

6. Ergonomlar: buyum, brend, mahsulot nomlari = likopcha (buyum) , saber (brend) , choy (mahsulot) .

7. Tashkilot nomlari: universitetlar, idoralar, markazlar = Axborot texnologiyalari va menejment universiteti (universitet) , agrobank (idora) .

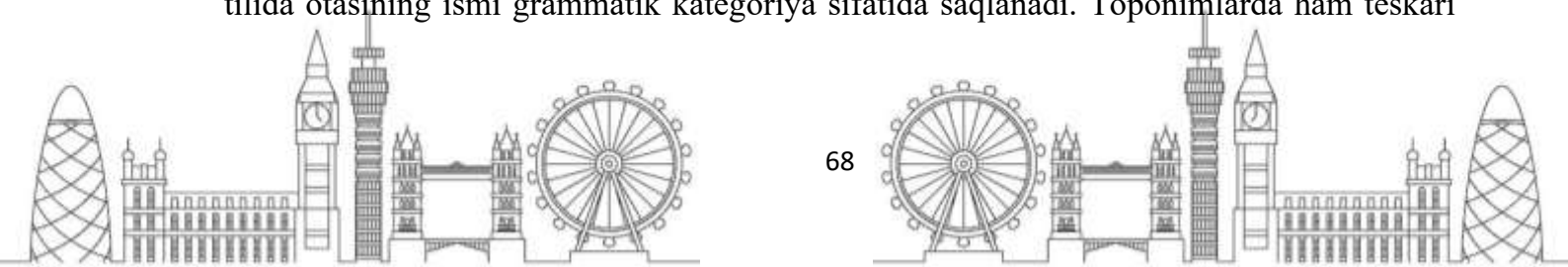
8. Asar, kitob, film nomlari: badiiy asarlar va sarlavhalar = Mungli ko'zlar (asar) , Kichkina shaxzoda (kitob) , Goho shodlik goho g'am (hind filmi) .

Adabiy tahlil va metodlar.

Tilshunoslikda atoqli otlarni o'rganish onomastika bo'limi orqali amalga oshiriladi. Ushbu tadqiqotda struktur tahlil, etimologik yondashuv, qiyosiy metod, kognitiv analiz va sotsiolingvistik kuzatuvlar qo'llanildi. Atoqli otlarning kelib chiqishi etimologik metod orqali tahlil qilindi va har bir nomning tarixiy ildizlari aniqlashga harakat qilindi. Qiyosiy metod ingliz va o'zbek tillaridagi grammatik farqlarni solishtirishda qo'l keladi. Kognitiv yondashuv esa atoqli otlarning inson ongidagi kategoriyalanish jarayonini ochib beradi. Atoqli otlarning nutqdagi funksiyasi sotsiolingvistika orqali baholanadi. Tadqiqot jarayonida zamonaviy onomastik manbalar, xalqaro transkripsiya standartlari, tarixiy lug'atlar va akademik maqolalar tahlil qilindi. Shuningdek, atoqli otlarning global maydondagi o'zgarishlari, zamonaviy transliteratsiya jarayonlari, raqamli kommunikatsiyada nomlarning ishlatilishi kabi masalalar o'rganildi. Metodologiya asosida har ikki tildagi antroponimik tizim tarkibiy tuzilmalari solishtirildi. Ingliz ismlarining fonetik moslashuvi, o'zbek familiyalarining ruscha va turkiy shakllari, geografik nomlarning tarixiy transformatsiyasi ko'rib chiqildi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, atoqli otlar jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, tarixiy jarayonlari va madaniy qadriyatlar bilan bevosita bog'liq. Bu jihatlar ularni lingvistik nuqtai nazardan yanada murakkab va qiziqarli obyektga aylantiradi.

Natijalar

Ushbu tadqiqot natijalari atoqli otlarning ingliz va o'zbek tillarida farqli grammatik tizim bilan bog'langanini ko'rsatdi. Atoqli otlarning kapitalizatsiya qoidalari ingliz tilida qat'iy, o'zbek tilida esa nisbatan yumshoq ekani aniqlandi. Antroponimik tizimlarda genealogik tuzilma katta farq qiladi. Inglizcha ismlarda o'rta ism muhim bo'lsa, o'zbek tilida otasining ismi grammatik kategoriya sifatida saqlanadi. Toponimlarda ham teskari

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

tuzilish tamoyili mavjudligi aniqlangan. Atoqli otlarning fonetik moslashuvi, tarjimada yuzaga keladigan qiyinchiliklar, xalqaro nomlarning moslashishdagi muammolari ham yoritildi.

Natijalar tizimli ravishda tasniflanib, har ikki tilning onomastik tizimlaridagi o'xshashlik va farqlar aniq ko'rsatildi.

Xulosa

Atoqli otlar har bir tilning nominativ tizimida alohida ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, atoqli otlarning grammatik, fonetik va semantik integratsiyasi ingliz va o'zbek tillarida turlicha shakllanadi. Ularning kelib chiqishi, tarixiy o'zgarishi, madaniy mazmuni va nutqdagi vazifalari tilning ichki tizimi bilan chambarchas bog'liq. Ingliz tilida artikllarning roli katta bo'lsa, o'zbek tilida kelishik qo'shimchalari asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Shuningdek, atoqli otlarning fonetik moslashuvi ham ikki tilda turli darajada kechadi. Toponimlar, antroponimlar, asar nomlari va tashkilot nomlari bo'yicha farqlar ularning til tizimidagi funksional o'rnini belgilaydi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, nomlarning milliy identitetdagi roli katta bo'lib, ular jamiyatning tarixiy, madaniy va ijtimoiy qatlamlarini yoritadi. Atoqli otlarning o'rganilishi tilshunoslik sohasida yangi ilmiy yondashuvlar uchun imkoniyat yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. H. Ne'matov — O'zbek tilining leksikologiyasi
2. A. G'ulomov — Tilshunoslik asoslari
3. Linguistics Handbook, 2020
4. Oxford Dictionary of Proper Nouns
5. O'zbek til grammatikasi, 2010

